

יעקוב חלבי, ת.ז. 056987894

באמצעות עוה"ד חנין נעאמנה ו/או חסן ג'בארין ו/או ארנה כהן ו/או סוהאד בשארה ו/או עביר בכר ו/או סאוסן זהר ו/או פאטמה אלעג'ו

מעדאלה : המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
טל': 04-9501610 ; פקס : 04-9503140 ; חיפה רח' יפו 94,
ת"ד 8921, מיקוד 31090.

המבקש

- נגד -

משרד הפנים – מחוז חיפה

שד' פל-ים 15, קריית הממשלה,
חיפה, מיקוד 33095.

המשיב

המרצת פתיחה לפי סעיף 19 לחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה – 1965

מוגשת בזאת בקשה על דרך המרצת פתיחה בה מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא מלפניו פסק דין הצהרתי, לפיו:

יוצהר כי פרט הלאום של המבקש, מר יעקוב חלבי (ת.ז. 056987894), הינו ערבי ולא דרוזי, וזאת על מנת שישמש כתעודה ציבורית לצורך בקשה לשינוי פרט הלאום במרשם האוכלוסין ובכל תעודה רשמית אחרת, המופיע בה פרט הלאום.

המבקש

מר יעקוב חלבי, תושב הכפר עוספיא, הינו בעל תואר דוקטור ביחסים בינלאומיים מאוניברסיטת דינבר בארה"ב. מר חלבי עובד מזה כתשע שנים כמרצה בפקולטה למדע המדינה במכללת הגליל המערבי וכעמית הוראה בחוג ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת חיפה. כמו כן עבד המבקש כמרצה מן החוץ בחוג ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית. בין השנים 2007 ו-2008 עבד מר חלבי כמרצה אורח בכמה אוניברסיטאות בקנדה. כמו כן, הוא פרסם ספרים ומאמרים רבים בארץ ובעולם סביב סוגיות הנוגעות למדע המדינה וליחסים בינלאומיים, ובמיוחד עסק בכתיבתו בנושאי זהות ופוליטיקה.

ואלה נימוקי הבקשה:

שינוי לאום לפי חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה – 1965

1. חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה – 1965, (להלן: "חוק מרשם האוכלוסין"), מונה בסעיף 2 רשימה של פרטי רישום שיופיעו במרשם, לרבות פרטי הלאום והדת של הפרט.
2. תיקון פרט הלאום במרשם האוכלוסין, מוסדר בסעיף 19ד לחוק מרשם האוכלוסין (להלן: "סעיף 19ד"), הקובע כדלקמן:

"...לא יתוקן רישום במרשם אלא לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו ועל פי תעודה ציבורית המעידה שהרישום לא היה נכון."

3. במרשם האוכלוסין ובתעודת הזהות, נרשם לאומו של המבקש כדרוזי. המבקש דורש לשנות את פרט הלאום במרשם האוכלוסין מדרוזי לערבי, וזאת מכוחה של תעודה ציבורית כאמור בסעיף 19ד.

**** רצ"ב צילום של תעודת הזהות של המבקש כנספח ה/פ1**

4. ביום 19.1.09 פנה המבקש למשרד הפנים בבקשה לשינוי פרט הלאום. ביום 5.2.09 קיבל המבקש תגובה מרשות האוכלוסין במחוז חיפה, לפיה התבקש להמציא תעודה ציבורית כנדרש על פי סעיף 19ד.

**** רצ"ב מכתב המבקש מיום 19.1.09 כנספח ה/פ2; רצ"ב תגובת רשות האוכלוסין מיום 5.2.09 כנספח ה/פ3.**

5. ביום 14.1.08 הוציא משרד הפנים נוהל להשלמת/תיקון פרטי הדת והלאום (נוהל מס' 2.8.0001)¹ (להלן: "נוהל משרד הפנים"), אשר קובע תנאים לתיקון פרטי לאום או דת. תחת הכותרת תיקון פרט הלאום של "בני מיעוטים", מונה הנוהל רשימה לא סגורה של לאומים המיועדים לרישומם של בני מיעוטים, הכוללת בין היתר את שני הלאומים – ערבי ודרוזי.

6. עניינה של בקשה זו הוא בהגדרת שייכותו הלאומית של המבקש לצורך רישומי המדינה הפורמאליים. כבן הדת הדרוזית, כרכה המדינה את הגדרת שייכותו הלאומית בשייכותו הדתית. המבקש, אשר חקר ולמד זה למעלה מעשור, נושאים שונים מתחום מדע המדינה ויחסים בינלאומיים, מאמין כי תיוג השייכות הדתית של הדרוזים כלאום, הינה טעות יסוד, שאינה מתיישבת עם המציאות החברתית, הפוליטית והתרבותית של הדרוזים בישראל.

¹[http://www.moin.gov.il/Apps/pubwebsite/publications.nsf/All/FFC55342658061EC422570820046C093/\\$FILE/Publications.8.0001.pdf?OpenElement](http://www.moin.gov.il/Apps/pubwebsite/publications.nsf/All/FFC55342658061EC422570820046C093/$FILE/Publications.8.0001.pdf?OpenElement)

7. ויובהר כבר עתה, כי אין בבקשה זו כל דרישה לקבוע קביעות אידיאולוגיות או פוליטיות לעניין הגדרתם הלאומית של הדרוזים בישראל. עסקינן בזכותו של אינדיבידואל, הינו המבקש, לזכות בהכרה בהגדרת לאומו לפי השקפתו הפוליטית האישית. כך הוא מסביר את עמדתו האישית בתצהירו:

"הריני להצהיר עוד כי עמדתי בנושא זהותי הלאומית, אשר האיצה בי להגיש את הבקשה, הינה דעתי האישית וכי אין אני מנסה לכפות אותה על דרוזים אחרים. כל דרוזי הטוען כי הדרוזים מהווים לאום נפרד היא זכותו האישית. אך טענתי היא כי אסור לכפות עלי כבן העדה הדרוזית לאום שלדעתי אינו קיים וכי זכותי להגדיר את הלאום שלי כערבי מתוקף העובדה כי שפת אמי היא ערבית ואני שייך לתרבות הערבית."

**** רצ"ב תצהירו של המבקש כנספח 4/פ**

8. שינוי או תיקון פרט הלאום הינו בבחינת זכות על פי דין, המוענקת לפרט מכוח סעיף 19 לחוק מרשם האוכלוסין, במובן זה שאין המבקש יוצר זכות יש מאין. השוו: בג"צ 693/91 אפרת נ' הממונה על מרשם האוכלוסין במשרד הפנים, פ"ד מז(1) 749, 791 (1993) (להלן: "עניין אפרת") בעניין הזכות לשינוי שם מכוח חוק השמות, התשט"ז – 1956.

הזכות לכבוד והזכות להגדרת הזהות הלאומית של הפרט

9. המבקש יטען כי זכותו לשינוי רישום פרט הלאום בהתאם להשקפת עולמו התרבותית והפוליטית, הינה נגזרת מזכותו לכבוד ולאוטונומיה אישית כאדם וכאזרח. היא בשר מברשו של חופש הבחירה של האדם להחליט מתוך אמונה אישית ומצפון חופשי את זהותו הלאומית. והיא לכל הדעות, זכותו לזכות בהכרה מצד המדינה והחברה, בזהותו הלאומית כפי שהוא עצמו מגדירה.

10. הזכות לכבוד הינה האדן העיקרי עליו הושתת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, אשר קובע בסעיף 1א – סעיף המטרה, כי חוק היסוד בא בכדי להגן על כבוד האדם וחירותו. סעיף 2 לחוק היסוד קובע כי אין פוגעים בכבודו של אדם באשר הוא אדם; סעיף 4 מטיל חובה אקטיבית על המדינה להגן על כבוד האדם באם אינו מוגן בצורה ראויה.

ראו: א' ברק "כבוד האדם כזכות חוקתית" הפרקליט מא 271, 273 (1993).

11. פסיקה רבה עסקה בשאלת הגדרתה של הזכות החוקתית לכבוד, וקבעה לא אחת כי הזכות לכבוד כוללת בחובה את זכותו של הפרט לאוטונומיה אישית וחופש בחירה. בעניין **וכסלבאום** עמד בית המשפט על הגדרתה של הזכות לכבוד, כלהלן:

"בבסיסו של מושג זה עומדת ההכרה, כי האדם הוא יצור חופשי, המפתח את גופו ורוחו על-פי רצונו, וזאת במסגרת החברתית שעמה הוא קשור ושבה הוא תלוי. "כבוד האדם" משתרע על מיגוון רחב של היבטים אנושיים."

בג"צ 5688/92 וכסלבאום נ' שר הביטחון, פ"ד מז(2) 812, 827-828 (1993)

ראו גם: בג"צ 294/91 חברת קדישא גחש"א "קהילת ירושלים" נ' קסטנבאום, פ"ד מו(2) 464 (1992).

12. המבקש יטען כי עניין שינוי פרט הלאום אינו עניין שבסמנטיקה. עבור המבקש, הגדרת שייכותו הלאומית הפורמאלית, הינה כה עקרונית עד כדי הוא חש תחושה של ביזוי ופגיעה בכבודו בשל ההתכחשות לזהות אותה הוא חי פנים אל פנים. הטיב השופט ויתקון בעניין שלח להסביר את תחושת הקיפוח הנוצרת בעקבות אי רישום לאומו או דתו של הפרט בהתאם למצפונו ורצונו האישי:

"רישום כזה של תושב, על אפו ועל חמתו, כבן הלאום היהודי, אינו אלא כפייה מצפונית ופגיעה חמורה באחת מזכויות האדם... ולא נכריח אותו אגב רישומו במרשם התושבים לקבל על עצמו לאומיות והשקפת עולם שאינן לפי רוחו".

ע"א 653/75 שלח נ' מדינת ישראל, פ"ד לא(2) 421, 429 (1977).

ראו גם: איתן לבונטין "הלכת פונק-שלוזינגר ודיני מרשם האוכלוסין" משפט וממשל יא 129, 166-167 (2008).

13. הסתירה הקיימת בין מציאות חייו של המבקש לבין רישום לאומו כדרוזי, היא זאת שהולידה בקשה זו. מציאות החיים וההוויה התרבותית, פוליטית, היסטורית ולינגוויסטית, בה הוא חי, היא ערבית במהותה, בתוכנה ובמאפייניה, ומשם הוא שואב את שייכותו ללאום הערבי. הטיב המבקש לעמוד על טיבה של סתירה זו בתצהירו, כדלקמן:

"אני גדלתי בכפר עוספיא שבו מתגוררים דרוזים נוצרים ומוסלמים. קבוצת אנשים אלו חיים בצוותא מזה מאות שנים ומדברים את אותה שפה ובאותו דיאלקט והם אף בעלי אותם מנהגים, מסורת ולבוש. ולכן לא ייתכן כי אנשים אלו משתייכים ללאומים שונים בגלל ההבדלים העדתיים שלהם. ומכאן, דת לעולם לא יכולה להוות מקור בלעדי להגדרת הלאום. בהקשר זה למשל לא ניתן לטעון כי עמי אירופה או עמי האסלאם מהווים לאום נוצרי או לאום מוסלמי בהתאמה".

** ראו תצהירו של המבקש כנספח ה/4

14. המבקש אף נוהג לפרסם את משנתו בגלוי תוך שהוא מעלה על נס את נושא שייכותם הלאומית של הדרוזים בישראל. בכתבה מיום 8.4.08 באתר Ynet שכתרתה "אל

תתבלבלו, הדרוזים הם ערבים², מעיד המבקש על מורת רוחו מהאופן בו עוותה הזהות הערבית של הדרוזים בישראל עת הפכה מדינת ישראל את הדת הדרוזית ללאום. כמו כן, המבקש מותח ביקורת על האופן בו מדינת ישראל, יחד עם חלק ממנהיגי העדה הדרוזית, תרמו רבות לעיוות ההגדרה העצמית של הדרוזים כערבים.

15. ויודגש כי לא בנקל נענה בית המשפט בעבר לבקשות לשינוי פרטי הלאום, במיוחד בעניינם של פרטים שביקשו לשנות את לאומם מיהודי ללאום אחר. בית המשפט חזר וקבע בפסקי דין אלה, כי שינוי לאום מחייב הוכחת מניעים וקריטריונים אמיתיים, עניינים ואובייקטיביים לשינוי ההגדרה הלאומית. ראו להלן את דברי השופט ברנזון בעניין **שי"ק**:

"ענין ההשתייכות הלאומית הוא ענין מהותי ורציני וכאשר אדם בא לשנות רישום קיים, הוא חייב לשכנע את בית-המשפט שאכן גישתו היא עניינית, מחשבתו היא כנה, וכוונתו היא אמיתית".

ע"א 448/72 שי"ק נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כז(2) 3, 8 (1973).

ראו גם את דברי בית המשפט בעניין **טמרי**:

"פשוט הוא כי אין משמעות למבחן ההרגשה הסובייקטיבית של אדם פלוני בדבר השתייכותו ללאום אלמוני, בלי שניתן לקבוע, על-פי קריטריונים כלשהם, שאותו לאום הוא בנמצא; כשם שאין משמעות למבחן 'ההגדרה העצמית', אם אי-אפשר להצביע, על-פי קריטריונים כלשהם על קיומו של הקיבוץ הלאומי אשר הלה מגדיר את עצמו כאחד מחבריו".

ע"א 630/70 טמרי נ' מדינת ישראל, פ"ד כו(1) 197, 201 (1972)

16. המבקש יטען כי בקשתו היא עניינית ואובייקטיבית, המושתתת על מציאות חייו ועל כוונות כנות ואמיתיות הנובעות מרצונו האישי והחופשי ומחקריו האקדמיים בנושא. בקשתו להגדיר את זהותו הלאומית אינה סובייקטיבית, אם כך, אלא היא מתבססת על מאפיינים ונתונים אובייקטיביים ברורים העולים מהמציאות אותה תיאר בתצהירו.

17. למעלה מהצורך יצוין כי אין זאת הפעם הראשונה שבה יידרש בית המשפט לדון בבקשתם של דרוזים לשינוי לאומם לערבי. עניין זה נידון במסגרת ה"פ (חיפה) 965/94 **מועדי נ' מנהל הלשכה למרשם האוכלוסין** (לא פורסם), שהוגשה על-ידי האגודה לזכויות האזרח בישראל, בשמו של הורה שרשום כדרוזי, אשר ביקש לרשום את הלאום של בנו כערבי.

²<http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1,2506.L-3525985.00.html>

בקשתו של ההורה נתקבלה, ורישום לאומו של הילד שונה לערבי, לאחר שהגיעו הצדדים להסכמה שקיבלה תוקף של פסק דין.

18. בנוסף, בית המשפט העליון קבע בבג"צ 436/77 **כיוף נ' שר הפנים**, פ"ד לב(1) 306, 308 (1977), אשר דן בבקשה דומה של בני הדת הדרוזית שביקשו לשנות את לאומם לערבי, כי יש מקום לדון בטענת ההגדרה העצמית והשייכות הלאומית של הפרט, אך יש לעשות זאת מכוח סעיף 19 לחוק מרשם האוכלוסין, ובפני בית המשפט המוסמך.

19. זאת ועוד, המבקש יטען כי שינוי לאומו מדרוזי לערבי לא יוביל להטעיית הציבור, אין לו כל כוונה להטעות את הציבור, ולכל הדעות, האפשרות כי הציבור יטעה בכלל בשל השינוי אותו הוא תובע, הינה פחותה ביותר, ומקל וחומר לא תגיע עד כדי ודאות קרובה. ראו: עניין **אפרת**, בעמ' 774-778.

20. כאמור לעיל, עסקינן במקרה שאינו ייחודי למבקש, יש רבים מבני הדת הדרוזית המעלים שאלות ותהיות בדבר זהותם הלאומית הערבית, ואף פנו לבתי המשפט בעניין זה. גם בתי המשפט, הכנסת ורשויות המדינה למיניהן נתקלו פעמים רבות בשאלה מיהו דרוזי?, והאם הדרוזים הם חלק מבני המיעוט הערבי בישראל. ראו לעניין זה: מאמרו של לבונטין לעיל, עמ' 190-192; השאם נפאע "מיהו דרוזי" **מחברות עדאלה** חוברת 1, 21 (1999).

21. יוצא אפוא, כי סוגייה זו אינה חדשה כלל ועיקר. היא מנת חלקם של רבים מהדרוזים, הנוצרים, המוסלמים ואף היהודים בארץ. לפיכך, שינוי לאום מדרוזי לערבי לא יטעה את הציבור, ולא יפגע בתקנת הציבור (ראו: עניין **אפרת**, עמ' 779).

22. לסיכום, בקשתו של המבקש הינה בקשה כנה, כוונתו אמיתית וגישתו עניינית והיענות לבקשתו אינה מנוגדת להוראת חוק כלשהי. נהפוך הוא, היא מתיישבת עם עקרונות היסוד של השיטה, שלפיהם האוטונומיה האישית של הפרט כוללת בתוכה את הזכות להגדרה עצמית.

לאור האמור לעיל, מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא מלפניו פסק דין הצהרתי, שיימש כתעודה ציבורית המעידה על שינוי לאומו של המבקש מדרוזי לערבי.

חנין נעאמנה, עו"ד
ב"כ המבקש

היום, 20.6.10.